

Kakor klopotci smo, ki v vetrovih stoje:
majhen je eden in v vsaki se sapi repenči,
drug, velikan, pokojno v molku se senči
in le z viharjem se razgovarja grmé.

Glaserjevi stihii dosejajo redkokdaj to zvočnost; običajno so tihi „kakor je tiha v zemlji rast korenine“, le poslušanje sokov v zelenju. Nekje je zapisal:

Pesem je kakor objem:
združitev z vesoljnostjo
v eden trenotek razkošja.
In kakor prelest hrepenenja
in kakor prelest utešitve
tega treno/ka-žarišča
solnce v njej gori . . .

Ta „henosis“ z naravo mogoče ni vselej dovolj krepko izražena, vendar se zaznava, da so to doživetja in občutja, torej vrline in prvine pravega lirika. Besedičenje mu je zoprno, zato sovraži vsakršen verbalizem. Sebi (p: 11) je izvolil pomenljivo geslo: „lagati je greh“. Enako priznava uvodna pesnitev:

Jaz sem resnice skrite
vso mladost iskal —
in sem berač ostal!

V oblikovnem oziru je avtorju Pohorskih poti vzor — kratkost in jedrovitost: nobene besede preveč. Za zgled omenjam predvsem uspele vrstice „Doma v planinah“, kjer niti posvetila ne moreš izpustiti. V dveh sapphičnih kriticah „Molitev“ zaslediš nič menj ko tri zgoščene klene krilatice! . . . Razen par gazelic in sonetov ne nahajamo v zbirki skoro nobene tuje stalne oblike. Končno hočem, čeprav me zadene Glaserjeva puščica „Kritikom rim“, vseeno podčrtati dejstvo, da so poedini stiki zgolj štajercizmi, često veljajo ujeme edinole za oči (jesén — vèn, do nje — sklonil se, kdo si — zeleni).

A. Debeljak.

Shakespeare William, Otelo, mletački crnac. Tragedija u pet činova. Preveo dr. Milan Bogdanović. Zagreb 1919. Izvanredno izdanje Matice Hrvatske. VIII°, 206 str.

V uvodu, ki obsega 39 strani, povdarja pisatelj z ljubeznjivo skromnostjo, da ne more nuditi poznavavcu kakih novih rezultatov, ampak da hoče seznaniti domače občinstvo z nekaterimi prašanji, ki se nanašajo na Šekspirja; vporabljal je pri svoji razpravi G. Brandesa obsežno delo, komentar Fr. T. Fischerja in očitvidno tudi znastveni uvod Fr. Genéjeja v zbirki Meyers Klassiker i. dr. Razprava ostane neglede na to zaslužna, posebno ker se je doslej med nami napisalo malokaj o Šekspirju; nekoliko kesneje so omenjene M. Nehajeve „Studije o Hamletu“ kot edina samostojna publikacija med Hrvati; dober bi bil tudi pregled manjših člankov. Pričakovati je, da bo pisatelj posvetil še nadalje svoje nedvomne zmožnosti temu predmetu in mogoče zaključil Matičino izdajo z monografijo o Šekspirju in njegovem delu; gotovo se bo takrat izognil takim presplošnim trditvam, kot jih najdemo na str. 12 ss. („Š. je determinista“). Naj bi literarni kritiki vendar ne spravljali delovanja kakega pesnika na formule! Tako govorjenje je tem manj umestno pri pesniku, ki je v razmerno

kratkem razdobju življenja lahko razvil vsestransko svoje moči in skladno in harmonično završil svoj „pjesnički rad“ (str. 12). Želeli bi torej v bodoče krepko zarisano razvojno črto od mladostne prešernosti do moškega pesimizma in starostne resignacije (v Viharju). Med pesimizmom, ki navdaja zrelega moža, potem ko mu izginejo izpred oči blagodejne koprene, ki so mu v mladosti prikrivale meje njegovih moči, in med determinizmom, ki smatra človeka kot slepo orodje prirojenih nagonov, je pač razlika.

Bolje mi ugaja nadaljni del uvoda, kjer se razpravlja o Tolstojevih in Shawjevih očitkih Šekspirjevemu delovanju. Ni jih krivičnejših sodnikov tujemu delu, kot so umetniki proti umetnikom, ker ne presojujejo tujega dela, kakor je, ampak ga na novo vstvarjajo; t. j. predstavljajo si, kako bi ga oni vstvarili. Take ocene so bolj značilne za kritikovavce same kot pa za njih objekte. Tolstega nastop nam kaže starca, popolnoma obvladanega od verskih predstav, Schawjeva kritika izvira bolj iz želje, presenetiti občinstvo s svojo duhovitostjo ... Kar se tiče „naduvenog govora“, ki ga očita Tolstoj Šekspirju, bi bilo dobro omeniti, da gre sto in sto mest pri Šekspirju, kjer se kaže taka prisiljena duhovitost, na rovaš sodobni stilistični maniji, znani pod imenom marinizma ali eufuizma. Sploh pa je treba pri vsakem Šekspirjevem delu pomniti, da ga nimamo v prvotni obliki v rokah, ampak v obliki, ki so mu jo dali razni režiserji in „izdajavci“, ki so ga po svoje retuširali, da bi ustregli okusu občinstva ali pa uveljavili svoj lastni okus.

Oba omenjena kritika se strinjata nadalje v tem, da pogrešata v Šekspirjevih delih izrazite tendence; Tolstoju je premalo „moralne nauke“; Schawu socialnih in filozofskih problemov. Kdor si je enkrat prisvojil načelo, da je umetnost sama sebi cilj in smoter, ta ne bo grajal Šekspirja, ker ne vporablja svojih verzov za „vehiculum“ moralnih nauk. Vse ob svojem času! Marsikdo se bo prej obotavljal pripoznati tendenčnim pesnitvam značaj umetnin. Ne samo živalske basni, ampak tudi romani s prebohotno tendenco spadajo na rob poezije, v didaktično slovstvo.

Lepo a prekratko je poglavje o Šekspirju v srbohrvaški književnosti. Že v dobi ilirskega preporoda se kaže njegov vpliv (Demeter, Bogović) a tudi kesnejši dramatik so se na njem zgledovali, posebno dr. Stjepan Miletić, ki ima vrh tega največ zaslug za poznavanje Šekspirja.

Ni bila samo veličina pesnikovega duha, ampak tudi plemenska sorodnost, ki je navajala nemške dramatike k posnemanju Šekspirja. Bolj kot salonska umerjenost in galantnost francoska je Nemcem prikladna herojična divjost in neposrednost čustvovanja, ki jo kažejo Šekspirjevi junaki. Voltaire imenuje Šekspirja naravnost „pijanega divjaka.“ Naj se vprašajo naši dramatik, koliko teh germanskih potěz se sme presaditi med nas. Za marsiktero posamičnost bo Šekspir še naprej nedosegljiv vzor — toda v nekih mejah; tako n. pr. v dobi rodbinskih igrokazov ni pričakovati, da bi še prikrevsal kak dramatik post festum z dramo „visokega zgodovinskega stila“!

V srbohrvaško je prevedenih 24 Šekspirjevih dram, nekatere po dvakrat in trikrat. Vrednost nekaterih prevodov menda ne bo velika, ker so narejeni po nemškem (kakor dostikrat tudi pri nas), da, celo po italijanskem in ruskem. Vzemite še 5 slovenskih prevodov in lahko rečete, da se je delalo pri nas še precej ob problemu, kako vdomačiti Šekspirja v našem slovstvu; toda ker so prevodi ponajveč slabi, prigodni poskusi, ker se tudi ni skušalo občinstvu

z razpravami raztolmačiti pesnika in ker so te publikacije razmetane tukaj in tam, to delo ni bilo dosedaj uspešno. Pri tej priliki še omenim, da je bila vzvišenost, s katero je odbor Slovenske Matice nekoč odklonil Glaserjev obsežen zbornik prevodov, češ da niso dovolj pesniški, zelo malo umestna. Kar se tiče točnosti in pesniške vrednosti prevodov, tudi sicer nismo preveč razvajeni. Glaser res da ni bil kdove kaka pesniška sila — poskušnje, ki jih je poslal v svet, niso bile ravno slabe — toda delal je vsaj po originalu in zato so njegovi prevodi točni! Kaka pridobitev in olajšava pa je za vsakega poznejšega delavca, če more že vporabljeti delo svojih predhodnikov; koliko truda mu je prihranjenega. Ne domišljajmo si, da bomo posekali take hraste orjake kot Homerja, Danteja in Šekspirja kar na prvi mah: ponovno delo generacij je bilo pri drugih narodih potrebno, predno so dobili svojega Homerja, Danteja, Šekspirja . . . Dovršenost takih prevodov bo odvisna predvsem od razvitosti domačega jezika samega; v Schleglovih prevodih lahko dokažete, da zmaga stroške svojega dela z Goethejevim in Schillerjevim jezikom. Naši prevajavci bodo čutili oviro, da nimamo čvrste domače dramatike z uglajeno dramatsko govorico. Svetujem torej nujno, da ta ali oni poišče Glaserjev prevod — kjerkoli je — in ga nekoliko popravljenega izda: tako se bomo tudi oddolžili za služnemu možu, ki so ga naši literatje v preveliki gorečnosti zavrgli.

Tudi za slovenskega prevajavca bo koristno, ako prečita, kar piše nadalje pisatelj na str. 34 ss. o nalogah prevajavca; da eksistira kot vrl pripomoček v nemškem jeziku Šekspirjeva slovnica in tudi slovar (W. Franz, Sh. — Grammatik; Alex. Schmidt, Sh. — Lexicon), pač ne sme biti nobenemu delavcu na tem polju neznan. Dostikrat se je že povdarjalo, kako težko je spraviti včasih vsebino angleškega verza v samo enega slovenskega: in vendar sme ostati sredstvo, ki ga nasvetuje in vporablja g. pisatelj — prevesti misel brez ozira na originalove verze — samo izjema! Če namreč prevedemo recimo 5 verzov izvirnika s 6, 7, 8 ali še celo večimi, se ne razblini samo vsebina, ampak — in to je najbolj važno! — popolnoma spremeni ritmično ravnovesje, ki je v originalu, medsebojno razmerje posameznih delov, skratka: vsa notranja dinamika umetnine. V tem ravno bomo iskali pesniško silo prevajavevo, da nam prestavi original točno in neokrnjeno.

Naš prevod je čvrst in točen; oni plus hrvaških verzov bi se dal vseeno zmanjšati. Da se tudi lepo čitati, tako da si prav želimo, da ostane pisatelj zvest Šekspirju in njegovim problemom.

J. K.

• **Edmond de Goncourt: Dekle Eliza.** Preložil Pastúškin. Izdala in založila Tiskovna zadruga v Ljubljani. 1919.

Čim se je knjiga prikazala med nami, je morala odgovarjati na prašanje, ali je moralna ali ni . . . In odkrito povem, da se zato tudi jaz nisem mogel otresti tega dojma, ko sem jo vzel v roke. Sicer pa bi menda niti treba ne bilo opozoritve, da gre tu za knjigo, pri kateri ni zadnje prašanje „pohujšljivost“ ali „nepohujšljivost“ — na prvi strani se takorekoč zagovarja pisatelj, zakaj je napisal, na zadnji prelagatelj, zakaj je preložil . . . Goncourt pravi v svojem predgovoru: „In priznam, da bi mojemu čestihlepju bilo ustrezno ko (?) bi moja knjiga zbudila zanimanje za dela o kaznjenski blaznosti . . . ko bi umela govoriti v srce in duše našim zakonotvorcem.“ To torej: boj proti „kazni neprestanega molka“ in posledici te kazni: „kaznjenski blaznosti“, to je bil Goncourtovi knjigi glavni namen. In dobro zavedajoč se, da bi še